

Letteren en Kunst.

De heer N. Ottema te Leeuwarden schrijft ons: Eenige weken geleden verscheen in de Leeuwarder Courant een nieuwsberichtje van den volgende inhoud:

„De antiquair J. Huizinga te Leeuwarden had onder andere afbraak een oud schoorsteenstuk gevonden en het voor enkele guldens in eigendom verkregen. Het schilderstuk was afkomstig uit een oude stad, waar veel handeldrijvende Israëlieten rondom hun Synagoge dicht op elkaar wonen. Een vroegere bewoner van het huis, die er blijkbaar weinig respect voor gehad had, was zoo vrij geweest zijn schoorsteenpijp dwars door het doek heen te steken, zoodat de nieuwe eigenaar besloot het door den restaurateur E. Grips te Vucht te laten herstellen.”

De bovenstaande feiten zijn volkomen in overeenstemming met de waarheid en er zou dan ook geen reden zijn om dit berichtje — dat in den vacantielijd de eer genoot door verschillende bladen te worden opgenomen — nog eens te bespreken wanneer die feiten in datzelfde berichtje niet in verband gebracht waren met een andere serie feiten, die een drie eeuwen geleden te Leeuwarden zijn voorgevallen.

In de eerste helft der 17e eeuw, toen Leeuwarden de residentie was geworden van de Friese Stadhouders uit het Huis van Oranje, was daar voor menigen tak van kunst en wetenschap een gunstige bodem geschapen. Ook voor de schilderkunst was dit het geval en zoo vormde zich, juist ongeveer 300 jaar geleden rondom de figuur van den doopgevoinden vermaner en schilder Lambert Jacobs een schilderatelier waartoe o.a. Govert Flinck en de uit Harlingen geboortige Jacob Adriaensz. Backer behoorden. Het is bekend dat deze beide schilders later bij Rembrandt in de leer geweest zijn, terwijl bovendien de nadere verwantschap van de beide leermeesters Lambert Jacobs en Rembrandt tot elkaar, duidelijk bewezen wordt door het prachtige levensgroote kniestuk van den apostel Paulus, dat het Friesch Museum enkele jaren geleden in Italië kon verworven. Dr. Bredius kon van dat schilderij dan ook zeggen dat Rembrandt het moet hebben gezien.

Dit kan ook te eerder mogelijk geweest zijn, daar Rembrandt bij gelegenheid van zijn, te St. Anna Parochie voltrokken huwelijk met Saskia van Uylenburgh, zeer wel te Leeuwarden geweest kan zijn. Ook aan de waarheid van laatstgenoemde feiten behoeft niet getwijfeld te worden.

Het misleidende van het berichtje was echter dat deze feiten met elkander in verband gebracht werden, en op grond van het voorkomen van de letters J. A. B. op het bedoelde schoorsteenstukje, dit zoo maar zonder blikken of blozen aan een van Rembrandt's verdienstelijkste leerlingen Jacob Adriaensz. Backer werd toegeschreven.

Nu moge het waar zijn, dat de jeugd-schilderijen, en voornamelijk ook die, welke mythologische en bijbelsche voorstellingen tot onderwerp hebben, bij lange na niet zoo goed zijn als de meesterlijke portretten van den meester; dit is toch waarlijk geen reden om een willekeurig schoorsteenstuk, dat te Leeuwarden gevonden wordt, direct aan Backer toe te schrijven, omdat er drie letters op voorkomen, die met Backers voorletters overeenkomen en dezo zijn schilderijen meest teekende met een monogram, bestaande uit deze drie letters.

Het schilderij zelf moet in opvatting en uitvoering dan toch ook nog iets hebben van een schilderij uit den tijd waaraan het wordt toegeschreven. En men behoeft maar vrij oppervlakkig met onzer schilderkunst bekend te zijn om direct te zien, dat het door den heer Huizinga gevonden stuk zeker niet onder kan zijn dan de tweede helft van de 18e eeuw.

Het is niet mijn bedoeling om de qualiteiten of de waarde van het stuk aan te vallen, maar wil men het toeschrijven aan iemand, laat men dan zoeken naar

een van de vele behangselchilders, die vooral in het laatst van de 18e en in het begin van de 19e eeuw de schoorsteenstukken in de Leeuwarder huizen leverden. De advertentiekolommen van de Leeuwarder Courant van kort voor en kort na 1800 bewijzen dat er juist in die dagen vele „konstschilders” waren, die zich aanbevelen hielden voor de levering van „kamer-behangsels, vak- en schoorsteenstukken”.

Onder dezen komen er voor wier voornaam en naam de beginletters J. B. hebben, terwijl mij ook een ander te Leeuwarden gevonden schoorsteenstuk bekend is dat de signatuur „J. B. pinxit” draagt.

Een toeschrijving in die richting blijft dan eveneens een gissing, doch men blijft vrij van een vergissing van ten minste anderhalve eeuw.

Daar juist de geschiedenis van de vroeg 17-eeuwse Friese schilderschool door een bekend kunsthistoricus wordt bewerkt, en er — naar te hopen is — over eenige maanden een grondige en goed geïllustreerde en gedocumenteerde studie over zal kunnen worden gepubliceerd, zijn dergelijke ondoordachte toeschrijvingen aan den eenen kant belachelijk, aan den anderen kant verdrietelijk.

Letteren en Kunst.

De heer N. Ottema te Leeuwarden schrijft ons:

Eenige weken geleden verscheen in de Leeuwarder Courant een nieuwsberichtje van den volgende inhoud:

„De antiquair J. Huizinga te Leeuwarden had onder andere afbraak een oud schoorsteenstuk gevonden en het voor enkele guldens in eigendom verkregen. Het schilderstuk was afkomstig uit een oud huis bij de Put, een buurt in het midden van de oude stad, waar veel handeldrijvende Israëlieten rondom hun Synagoge dicht op elkaar wonen. Een vroegere bewoner van het huis, die er blijkbaar weinig respect voor gehad had, was zoo vrij geweest zijn schoorsteenpijp dwars door het doek heen te steken, zoodat de nieuwe eigenaar besloot het door den restaurateur E. Grips te Vucht te laten herstellen.”

De bovenstaande feiten zijn volkomen in overeenstemming met de waarheid en er zou dan ook geen reden zijn om dit berichtje — dat in den vacantiетijd de eer genoot door verschillende bladen te worden opgenomen — nog eens te bespreken wanneer die feiten in datzelfde berichtje niet in verband gebracht waren met een andere serie feiten, die een drie eeuwen geleden te Leeuwarden zijn voorgevallen.

In de eerste helft der 17e eeuw, toen Leeuwarden de residentie was geworden van de Friesche Stadhouders uit het Huis van Oranje, was daar voor menigen tak van kunst en wetenschap een gunstige bodem geschapen. Ook voor de schilderkunst was dit het geval en zoo vormde zich, juist ongeveer 300 jaar geleden rondom de figuur van den doopsgezinden vermaner en schilder Lambert Jacobs een schilderatelier waartoe o.a. Govert Flinck en de uit Harlingen geboortige Jacob Adriaensz. Backer behoorden. Het is bekend dat deze beide schilders later bij Rembrandt in de leer geweest zijn, terwijl bovendien de nadere verwantschap van de beide leermeesters Lambert Jacobs en Rembrandt tot elkaar, duidelijk bewezen wordt door het prachtige levensgrootte kniestuk van den apostel Paulus, dat het Friesch Museum enkele jaren geleden in Italië kon verwerven. Dr. Bredius kon van dat schilderij dan ook zeggen dat Rembrandt het moet hebben gezien.

Dit kan ook te eerder mogelijk geweest zijn, daar Rembrandt bij gelegenheid van zijn, te St. Anna Parochie voltrokken huwelijk met Saskia van Uylenburgh, zeer wel te Leeuwarden geweest kan zijn. Ook aan de waarheid van laatstgenoemde feiten behoeft niet getwijfeld te worden.

Het misleidende van het berichtje was echter dat deze feiten met elkander in verband gebracht werden, en op grond van het voorkomen van de letters J.A.B. op het bedoelde schoorsteenstukje, dit zoo maar zonder blikken of blozen aan een van Rembrandt's verdienstelijkste leerlingen Jacob Adriaensz. Backer werd toegeschreven.

Nu moge het waar zijn, dat de jeugd-schilderijen, en voornamelijk ook die, welke mythologische en bijbelsche voorstellingen tot onderwerp hebben, bij lange na niet zoo goed zijn als de meesterlijke portretten van den meester; dit is toch waarlijk geen reden om een willekeurig schoorsteenstuk, dat te Leeuwarden gevonden wordt, direct aan Backer toe te schrijven, omdat er drie letters op voorkomen, die met Backers voorletters overeenkomen en deze zijn schilderijen meest teekende met een monogram, bestaande uit deze drie letters.

Het schilderij zelf moet in opvatting en uitvoering dan toch ook nog iets hebben van een schilderij uit den tijd waaraan het wordt toegeschreven. En men behoeft maar vrij oppervlakkig met onze

schilderkunst bekend te zijn om direct te zien, dat het door den heer Huizinga gevonden stuk zeker niet ouder kan zijn dan de tweede helft van de 18e eeuw.

Het is niet mijn bedoeling om de qualiteiten of de waarde van het stuk aan te vallen, maar wil men het toeschrijven aan iemand, laat men dan zoeken naar een van de vele behangselschilders, die vooral in het laatst van de 18e en in het begin van de 19e eeuw de schoorsteenstukken in de Leeuwarder huizen leverden. De advertentiekolommen van de Leeuwarder Courant van kort voor en kort na 1800 bewijzen dat er juist in die dagen vele „konstschilders” waren, die zich aanbevolen hielden voor de levering van „kamerbehangsels, vak- en schoorsteenstukken”.

Onder dezen komen er voor wier voornaam en naam de beginletters J.B. hebben, terwijl mij ook een ander te Leeuwarden gevonden schoorsteenstuk bekend is dat de signatuur „J.B. pinxit” draagt.

Een toeschrijving in die richting blijft dan eveneens een gissing, doch men blijft vrij van een vergissing van ten minste anderhalve eeuw.

Daar juist de geschiedenis van de vroeg 17-eeuwsche Friesche schilderschool door een bekend kunsthistoricus wordt bewerkt, en er — naar te hopen is — over eenige maanden een grondige en goed geïllustreerde en gedocumenteerde studie over zal kunnen worden gepubliceerd, zijn dergelijke ondoordachte toeschrijvingen aan den eenen kant belachelijk, aan den anderen kant verdrietelijk.

Nieuwe Rotterdamsche Courant
16-08-1924